

Sprawa C-227/23**Streszczenie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym na podstawie art. 98 § 1 regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości****Data wpływu:**

11 kwietnia 2023 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Hoge Raad der Nederlanden

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

31 marca 2023 r.

Strona skarżąca:

Kwantum Nederland BV

Kwantum België BV

Strona pozwana:

Vitra Collections AG

Przedmiot postępowania w postępowaniu przed sądem krajowym

Przedmiotem postępowania głównego jest spór pomiędzy Kwantum Nederland BV i Kwantum België BV (zwanymi dalej wspólnie „Kwantum”) z jednej strony a Vitra Collections A.G. (zwaną dalej „Vitrą”) z drugiej strony, który to spór dotyczy wprowadzonego na rynek przez Kwantum krzesła, które narusza ma prawa autorskie Vitry.

Przedmiot i podstawa prawna odesłania prejudycjalnego

Niniejszy wniosek złożony na podstawie art. 267 TFUE dotyczy tego, czy krzesło designerskie pochodzenia amerykańskiego podlega w Niderlandach i Belgii ochronie na podstawie prawa autorskiego jako „dzieło sztuki użytkowej”. Po pierwsze, do celów art. 351 ust. 1 TFUE, istotne w tym względzie jest to, czy sytuacja będąca przedmiotem postępowania głównego mieści się w zakresie prawa Unii. W dalszej kolejności powstaje pytanie o to, czy – a jeśli tak, to w jaki sposób – do celów praw i obowiązków zapisanych w Karcie praw podstawowych

Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą”) należy stosować tzw. test wzajemności materialnej, o którym mowa w art. 2 ust. 7 Konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych (zwanej dalej „konwencją berneńską”).

Pytania prejudycjalne

1. Czy sytuacja będąca przedmiotem niniejszego postępowania wchodzi w przedmiotowy zakres zastosowania prawa Unii?

W zakresie, w jakim na powyższe pytanie należy udzielić odpowiedzi twierdzącej, przedkładane są ponadto następujące pytania.

2. Czy okoliczność, że prawo autorskie do dzieła sztuki użytkowej stanowi integralną część prawa ochrony własności intelektualnej ustanowionego w art. 17 ust. 2. Karty oznacza, że prawo Unii – a w szczególności art. 52 ust. 1 karty – wymaga, by ograniczenie w korzystaniu z prawa autorskiego (w rozumieniu dyrektywy 2001/29/WE) do dzieła sztuki użytkowej poprzez zastosowanie testu wzajemności materialnej, o którym mowa w art. 2 ust. 7 konwencji berneńskiej, przewidziane było ustawą?

3. Czy art. 2, 3 i 4 dyrektywy 2001/29/WE oraz art. 17 ust. 2 i art. 52 ust. 1 karty, rozpatrywane w świetle art. 2 ust. 7 konwencji berneńskiej, należy interpretować w ten sposób, że wyłącznie do ustawodawcy unijnego (a nie do ustawodawców krajowych) należy określenie, czy korzystanie z prawa autorskiego (w rozumieniu dyrektywy 2001/29/WE) na terytorium Unii może podlegać ograniczeniu poprzez zastosowanie testu wzajemności materialnej, o którym mowa w art. 2 ust. 7 konwencji berneńskiej w stosunku do dzieła sztuki użytkowej, którego państwem pochodzenia w rozumieniu konwencji berneńskiej jest państwo trzecie, i którego autor nie jest obywatelem państwa członkowskiego Unii, a jeżeli tak, to i zdefiniowanie tego ograniczenia w sposób jasny i precyzyjny (zob. wyrok TSUE z dnia 8 września 2020 r., sprawa C-265/19, ECLI:EU:C:2020:677)?

4. Czy art. 2, 3 i 4 dyrektywy 2001/29/WE w związku z art. 17 ust. 2 i art. 52 ust. 1 karty należy interpretować w ten sposób, że o ile ustawodawca unijny nie przewidział ograniczenia w korzystaniu z prawa autorskiego (w rozumieniu dyrektywy 2001/29/WE) do dzieła sztuki użytkowej poprzez zastosowanie testu wzajemności materialnej, o którym mowa w art. 2 ust. 7 konwencji berneńskiej, to państwa członkowskie Unii nie mogą stosować tego testu w stosunku do dzieła sztuki użytkowej, którego państwem pochodzenia w rozumieniu konwencji berneńskiej jest państwo trzecie, i którego autor nie jest obywatelem państwa członkowskiego Unii?

5. Czy w okolicznościach takich jak te będące przedmiotem niniejszego postępowania i biorąc pod uwagę moment powstania (poprzednika) art. 2 ust. 7 konwencji berneńskiej, w przypadku Belgii spełnione są przesłanki art. 351 ust. 1 TFUE, w związku z czym w gestii Belgii pozostaje kwestia zastosowania

testu wzajemności materialnej, o którym mowa w art. 2 ust. 7 konwencji berneńskiej, przy uwzględnieniu faktu, że w niniejszej sprawie państwo pochodzenia przystąpiło do konwencji berneńskiej w dniu 1 maja 1989 r.?

Przywołane przepisy prawa Unii

Artykuł 351 ust. 1 TFUE

Artykuł 17 ust. 2 i art. 52 ust. 1 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej

Artykuły 2, 3 i 4 dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (zwanej dalej „dyrektywą 2001/29”)

Przywołanie przepisy prawa międzynarodowego

Artykuł 2 ust. 7 Konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych (zwanej dalej „konwencją berneńską”)

Streszczenie stanu faktycznego i postępowania

- 1 Vitra jest szwajcarskim przedsiębiorstwem produkującym meble designerskie, w tym krzesła zaprojektowane przez nieżyjące już amerykańskie małżeństwo Charlesa i Ray Eamesów. Jednym z krzeseł Eamesów wytwarzanych przez Vitrę jest „Dining Sidechair Wood” (zwane dalej „DSW”). W roku 2014 Vitra stwierdziła, że Kwantum oferuje i sprzedaje podobne do DSW krzesło pod nazwą „Paris” (zwane dalej „krzesłem Paris”). Zdaniem Vitry stanowi to naruszenie jej praw autorskich.
- 2 Vitra wniosła do rechtbank Den Haag (sądu rejonowego w Hadze) powództwo m.in. o nakazanie zaprzestania domniemanego naruszania jej praw autorskich, wydanie krzeseł Paris w celu ich zniszczenia oraz zasądzenie od Kwantum zapłaty odszkodowania. Rechtbank orzekł, że Kwantum nie narusza praw autorskich Vitry i że nie działa bezprawnie, wprowadzając krzesło Paris na rynek.
- 3 W postępowaniu odwoławczym Gerechtshof Den Haag (sąd apelacyjny w Hadze, zwany dalej „Gerechtshof”) unieważnił orzeczenie rechtbanku i orzekł, że od dnia 22 marca 2017 r. Kwantum narusza prawa autorskie Vitry poprzez krzesło Paris, a także że od dnia 8 sierpnia 2014 r. działało ono bezprawnie względem Vitry, wprowadzając krzesło Paris na rynek. Kwantum wniosło od tego wyroku skargę kasacyjną do sądu odsyłającego, czyli Hoge Raad der Nederlanden (sądu najwyższego Niderlandów, zwanego dalej „Hoge Raad”).

Podstawowe argumenty stron w postępowaniu przed sądem krajowym

- 4 Spór toczy się wokół zastosowania i zakresu testu wzajemności materialnej, o którym mowa w art. 2 ust. 7 konwencji berneńskiej. Przepis ten zezwala, by dla dzieł chronionych w państwach pochodzenia jedynie jako wzory i modele można było w innym państwie należącym do związku ustanowionego konwencją berneńską żądać tylko ochrony specjalnej, jaka w państwie tym udzielana jest wzorom i modelom.
- 5 W zaskarżonym wyroku *Gerechtshof* uznał, że w kontekście testu wzajemności materialnej znaczenie ma to, jak dany przedmiot – w niniejszym przypadku DSW – traktuje się w państwie pochodzenia – czyli w niniejszym przypadku Stanach Zjednoczonych. Według *Gerechtshof* pod tym względem wymaga się jedynie, by konkretny przedmiot był w państwie pochodzenia uznany za „dzieło sztuki użytkowej” kwalifikujące się do ochrony na podstawie prawa autorskiego. Nie musi on zatem w państwie pochodzenia rzeczywiście podlegać ochronie na podstawie prawa autorskiego.

Streszczenie uzasadnienia wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

- 6 W postępowaniu kasacyjnym przedmiotem sporu jest to, czy w niniejszej sprawie rzeczywiście można zastosować test wzajemności materialnej. Unia nie jest stroną konwencji berneńskiej i brak jest przepisów prawa europejskiego w zakresie testu wzajemności materialnej, o którym mowa w art. 2 ust. 7 tejże konwencji. Oznacza to zasadniczo, że państwa członkowskie Unii mogą same zdecydować o niestosowaniu tego testu w stosunku do dzieła, dla którego państwem pochodzenia jest państwo trzecie lub dzieła, którego autorem jest obywatel państwa trzeciego. Z wyroku Trybunału z dnia 8 września 2020 r., *Recorded Artists Actors Performers* (C-265, EU:C:2020:677; zwanego dalej „wyrokiem RAAP”) można by jednak wywnioskować, że na terytorium Unii nie można stosować testu wzajemności materialnej, o którym mowa w art. 2 ust. 7 konwencji berneńskiej, w stosunku do dzieła lub autora pochodzących z państwa trzeciego, choć konwencja berneńska nie stanowi części porządku prawnego Unii, inaczej niż traktat Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO) o artystycznych wykonaniach i fonogramach (zwany dalej „WPPT”), którego dotyczy wyrok RAAP. Na mocy traktatów (Porozumienia w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej oraz Traktatu Światowej Organizacji Własności Intelektualnej o prawie autorskim) Unia zobowiązała się jednak do przestrzegania art. 1–21 konwencji berneńskiej.
- 7 Wyrok w sprawie RAAP dotyczył zastosowania testu wzajemności materialnej, o którym mowa w art. 4 ust. 2 WPPT, w stosunku do wykonawców amerykańskich. W tym kontekście Trybunał uznał między innymi, że rozpatrywane w przywołanej sprawie prawo do jednorazowego godziwego wynagrodzenia należy w Unii do kategorii praw pokrewnych prawu autorskiemu,

a tym samym stanowi integralną część prawa ochrony własności intelektualnej ustanowionego w art. 17 ust. 2 karty. W konsekwencji – zgodnie z art. 52 ust. 1 karty – wszelkie ograniczenia w korzystaniu z tego prawa pokrewnego muszą być przewidziane ustawą. Ponieważ prawo to wynika z normy zharmonizowanej, wyłącznie do prawodawcy Unii, a nie do ustawodawców krajowych, należy określić, czy należy ograniczyć przyznawanie go w Unii obywatelom państw trzecich, a jeśli tak, to i zdefiniowanie tego ograniczenia w sposób jasny i precyzyjny.

Znaczenie wyroku RAAP w punktu widzenia stosowania art. 2 ust. 7 konwencji berneńskiej w Unii

- 8 Artykuł 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 stanowi, że państwa członkowskie przewidują na rzecz autorów wyłączne prawo do zezwalania na zwielokrotnianie ich utworów lub zabraniać takiego zwielokrotniania. Z wyroku Trybunału z dnia 16 lipca 2009 r., Infopaq International (C-5/08, EU:C:2009:465), wynika, że pojęcie „utworu” jest zharmonizowanym pojęciem w prawie Unii. W wyroku tym Trybunał orzekł, że poszczególne części utworu podlegają ochronie na podstawie art. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29, pod warunkiem że zawarte są w nich określone elementy stanowiące wyraz własnej twórczości intelektualnej autora utworu. W przypadku spełnienia tego warunku danemu utworowi przysługuje ochrona na podstawie prawa autorskiego.
- 9 Z wyroku Trybunału z dnia 12 września 2019 r., Cofemel (C-683/17, EU:C:2019:721), wynika, że ochrona na podstawie prawa autorskiego przysługuje także dziełu sztuki użytkowej, które mieści się w pojęciu utworu w rozumieniu art. 2 dyrektywy 2001/29. W wyroku tym Trybunał uznał, że przedmioty należy zakwalifikować jako „utwory” w rozumieniu dyrektywy 2001/29, jeśli mieszczą się w pojęciu utworu oraz że w tym właśnie charakterze powinny one korzystać z ochrony na podstawie prawa autorskiego zgodnie z dyrektywą 2001/29.
- 10 Z powyższego wynika, że również i prawo autorskie do dzieła sztuki użytkowej stanowi integralną część prawa ochrony własności intelektualnej ustanowionego w art. 17 ust. 2 karty. W tym kontekście wyrok RAAP prowadzi do pytania o to, czy prawo Unii wymaga również, by ograniczenie w korzystaniu z prawa autorskiego do dzieła sztuki użytkowej poprzez zastosowanie testu wzajemności materialnej, o którym mowa art. 2 ust. 7 konwencji berneńskiej, było przewidziane ustawą. Ponadto z wyroku RAAP można wywieść, że zadanie to należy wyłącznie do ustawodawcy Unii. Jednakże ustawodawca Unii na chwilę obecną nie przewiduje w prawie Unii takiego ograniczenia w korzystaniu z prawa autorskiego do dzieła sztuki użytkowej. Skutkiem takiego stanu rzeczy mogłoby być to, że państwa członkowskie nie mogą stosować testu wzajemności materialnej, o którym mowa w art. 2 ust. 7 konwencji berneńskiej.

Artykuł 351 ust. 1 TFUE

- 11 Ustanawiając Europejską Wspólnotę Gospodarczą w 1957 r., państwa członkowskie nie chciały naruszać swoich wcześniej podjętych zobowiązań międzynarodowych. Artykuł 351 ust. 1 TFUE brzmi więc następująco:

„Postanowienia Traktatów nie naruszają praw i obowiązków wynikających z umów zawartych przed 1 stycznia 1958 roku [...] między jednym lub większą liczbą państw członkowskich, z jednej strony, a jednym lub większą liczbą państw trzecich, z drugiej strony”.

Kwantum dowodzi, że test wzajemności materialnej, o którym mowa w art. 2 ust. 7 konwencji berneńskiej, wchodzi w zakres art. 351 ust. 1 TFUE. W takim przypadku prawo Unii – niezależnie od jego wykładni w wyroku RAAP – nie stoi na przeszkodzie możliwości zastosowania art. 2 ust. 7 konwencji berneńskiej.

- 12 Artykuł 351 TFUE ma jednak zastosowanie tylko do zobowiązań traktatowych podjętych przed dniem 1 stycznia 1958 r. W dniu 16 listopada 1972 r. Niderlandy przystąpiły do konwencji berneńskiej w zrewidowanej wersji brukselskiej, która w przypadku tego państwa weszła w życie w dniu 7 stycznia 1973 r. W przypadku Belgii zrewidowana wersja brukselska konwencji berneńskiej weszła jednak w życie przed dniem 1 stycznia 1958 r. Może to oznaczać, że powołanie się przez Kwantum na art. 351 ust. 1 TFUE jest stosowne w zakresie, w jakim roszczenia Vitry dotyczą ochrony na podstawie praw autorskich w Belgii.
- 13 W dalszej kolejności powstaje pytanie o to, czy z punktu widzenia ochrony na podstawie praw autorskich w Belgii i zastosowania art. 351 TFUE znaczenie ma to, że państwo pochodzenia w niniejszej sprawie, tj. Stany Zjednoczone Ameryki, przystąpiło do konwencji berneńskiej (w wersji paryskiej) w dniu 1 marca 1989 r., w związku z czym wynikające z konwencji berneńskiej zobowiązania wobec tego konkretnego państwa nią związanego powstały po dniu 1 stycznia 1958 r.

Racjonalne wątpliwości

- 14 W świetle powyższych rozważań mogą istnieć racjonalne wątpliwości co do odpowiedzi na pytanie o to, czy – po pierwsze – rozpatrywana sytuacja wchodzi w przedmiotowy zakres zastosowania prawa Unii oraz – po drugie – o to, czy test wzajemności materialnej, o którym mowa w art. 2 ust. 7 konwencji berneńskiej, w braku przepisów unijnych w tym zakresie, można stosować w Niderlandach lub Belgii w stosunku do dzieła sztuki użytkowej pochodzącego z państwa trzeciego, którego autor nie jest obywatelem państwa członkowskiego Unii. Hoge Raad przedkłada zatem sformułowane powyżej pytania prejudycjalne.